

ADATOK A GERECSE-HEGYSÉG ÉS A KÖZÉPSŐ-DUNA MADÁRVILÁGÁHOZ

Írta: dr. Sághy Antal

Megfigyeléseimet a Duna partján fekvő Lábatlan és Süttő községek közelében végeztem, így nemcsak a hegyi madarokról kell megemlékeznem összefoglalásomban, hanem a Középső-Duna ezen szakaszának madarairól is, amelyeknek mozgalma a vonulások idején meglehetősen élénk, mivel alacsony vízállás mellett a Duna itt helyenként zátonyos. A következő madarakat figyeltem meg:

Corvus cornix. — A dunai szigetek ligeteiben szedtük tojásait. 1945-ben, Süttőn, kertünkbe is befészkelte. Olykor nagy csoportosulásai figyelhetők meg a zátonyokon, pl. 1942. VII. 26-án este kb. 50 db. — *Corvus frugilegus*. — Csókákkal és szarkákkal vegyes csapatokban jelenik meg a vonuláson, nagy tömegben, kiváltképpen a X—XI. hónapokban. — *Coloeus monedula*. — Az elhagyott homok- és kőbányákban nagy számmal fészkel. Télre a községekbe is behúzódik, vegyes csapatokban. 1942. II. 7-én torz csőrű példányra lettem figyelmes, mely nagy kínnal, fejét egészen oldalt hajtva fogyasztotta táplálékát. — *Pica pica*. — Közönséges fészkelőnk; süttöi kertünkben is, télen a házak között is gyakori. — *Garrulus glandarius*. — Fészkel. Ősszel és tavasszal a kertekbe is belátogat. — *Sturnus vulgaris*. — Bajót környékén láttam eledelt hordó szülőket. Vonulási időben gyakran kerül szem elé. — *Pastor roseus*. — 1937. V. 16-án Aprily Antal észlelt Süttőn 15—20 darabot. — *Oriolus oriolus*. — Gyakori fészkelő. — *Coccothraustes coccothraustes*. — Fészket egy ízben találtam 1935-ben Süttőn, kb. 3—4 m magasan, egy akácfa kinyúló, száraz ágvillaiban. Nyár végén szorgalmasan látogatják a kerti tujaifákat. Megfigyeltem szedrészni is. Az 1939/40. évi szigorú télen belőlük is pusztultak. Az etetőre is jár meggyvágó. — *Chloris chloris*. — Közönséges fészkelő madár. Megfigyeltem, hogy magas hó esetén bogáncsokon is szedeget. — *Carduelis carduelis*. — Közönséges fészkelő; télen csapatosan. 1944. VII. 19-én láttam egy fészket, melybe a repülők által leszórt sztaniolszalagocskák voltak beledolgozva. — *Carduelis spinus*. — A IX. hó végén érkezik, néha a X. hónapban. — *Carduelis cannabina*. — Közönséges fészkelő. 1944. IV. 21-én kerti borókabokron kb. 50 cm magasan találtam fészket, 4 tojással. — *Serinus serinus*. — Közönséges fészkelő. Aránylag későn távozik. 1942-ben még X. 25-én is hallottam énekelni. — *Pyrrhula pyrrhula*. — Rendszeres téli vendégünk. Olykor a kertekbe is belátogat. 1943 januárjában feltűnően sok volt. — *Loxia curvirostra*. — Süttőn 1935. VIII. 30-án egy 50-es csapat tartózkodott rövid ideig. 1938. VII. 1. és 31. közt egyes példányokat észleltem vagy

hallottam, kisebb-nagyobb megszakításokkal két hónapon át. Főként tujafák magvait fogyasztották, s bár lelöttem közülük néhányat, a többi még a táplálkozást sem hagyta abba. 1946. VII. 3-án szintén hallottam egy hívogató példányt. Lábatlanon *Willerding József* 1942. VII. 4-én látott 10—15 db-ot az egyik kert fenyőfáin, és 1943. VIII. 25-én egy példányt nagy hívogatással ÉK-i irányba repülni. 1949. VII. 14-én és 22-én ejtettem Süttőn 1—1 példányt. — *Fringilla coelebs*. — Közönséges fészkelő. Etetőre is járnak télen. — *Fringilla montifringilla*. — 1940. II. 8-án ejtettem el egyet Lábatlanon. II. 9-én láttam 2-t; III. 16-án és 17-én 1—1 példányt az etetőn. 1942. I. 9-én 30 tagú csapat a Duna mellett repül. I. 12-én egy, a turbinákból kiömlő meleg víz kövein ugrál. — *Passer domesticus*. — Mindenfelé közönséges. 1944 nyarán gyakran használták fészkepítésre a repülőkről leszórt sztaniolszalagoeszkákat. — *Passer montanus*. — Gyakori. Partlyukákban, faodúkban és mesterséges odvakban fészkel. 1944-ben egyik fészekben szintén találtam sztaniolszalagoeszkákat. — *Emberiza citrinella*. — Mindenütt gyakori. 1941. III. 8-án feltűnő arányú vonulásukat figyeltem meg a lábatlani dombok felett, mely egész nap tartott. Keletnek vonultak 100—200-as csapatokban. 1942. X. 24-én újra feltűnt nagy számuk. — *Galerida cristata*. — Mindenfelé közönséges. — *Alauda arvensis*. — Gyakori. — *Anthus campestris*. — Süttőn, 1937 őszelején ejtettem el egy példányt. — *Anthus trivialis*. — Költ. Őszi és tavaszi vonuláson gyakori. — *Motacilla cinerea*. — Őszi és téli vendégünk; olykor nyáron is szem elé kerül. 1943. VII.-ban, a kertünkben levő kis tónál láttam egy fiatal színezetű példányt. IX. 19-én a moci szigeten figyelek meg kettőt. — *Motacilla alba*. — Fészkelő. Őszi vonuláson tömegesen jelentkezik a Duna-zátonyokon. Lábatlanon, 1943 januárjában 1 példány mutatkozott. Süttőn, 1947 nyarán az erdei kis-vasút egyik fával megrakott kocsijára fészkel. — *Certhia brachydactyla*. — Süttőn a kertekben láttam. Ritkán kerül szem elé. — *Tichodroma muraria*. — *Willerding József* egy példányt kb. 1912/13-ban lőtt a Fekete-bányában. A másodikat kb. 1922-ben a Berseki-bányában. A harmadik és negyedik példányt a Sárkánylyuki-bányában, az ötödik példányt 1940. II. 18-án lőtte, ez a Madártani Intézet gyűjteményébe került; megfigyelte továbbá 1941. XI. 27-én, 1942. XII. 3-án, 1943. X. 31-én; 1943. XI. 27-én 3 példányt látott; 1944. II. 17-én ismét látja a kőbányákban; 1944. IV. 10-én *Hopp Ferenc* Dorogon figyelt meg egyet. Süttőn is láttam egy régi kitömött példányt. A süttöi, tardosi fehér- és vöröskőbányákban rendszeres őszi-tavaszi vendég, de észlelték a Dunaalmás környéki kőbányákban is. — *Sitta europea*. — Az erdőkben gyakori, a kertekbe ritkán téved be. — *Parus maior*. — Gyakori. — *Parus caeruleus*. — Az előbbinél ritkább. — *Parus ater*. — Nagyritkán kerül szem elé. — *Parus cristatus*. — Lábatlanon egy ízben figyeltem meg az etetőn. — *Parus palustris*. — A téli etető legkitartóbb látogatója, még áprilisban is. Költ. — *Aegithalos caudatus*. — Őszi vonuláson a kerteket is csapatosan járja. — *Remiz pendulinus*. — 1943. V. 15-én félig-kész fészket láttuk a moci szigeten, a fészkepítő öregekkel. V. 23-án az Újfalusi-szigeten, VII. 14-én a moci szigeten láttunk fiaikat etető öregeket. — *Regulus regulus*. — Ritkán jelenik meg télen. — *Lanius minor*. — Rendes fészkelőnk. — *Lanius excubitor*. — Rendszeres téli vendégünk. — *Lanius collurio*. — Fészkel mindenfelé. —

Bombycilla garrulus. — 1941. II. 16-án Marótpusztán 8 példány; 1942. II. 1-én Lábatlanon 1 db a kertekben. — 1944. II. 16-án Lábatlanon 2 a kertekben, II. 28-án 30-as csapat járja a környéki erdőket. 1944. IV. 11-én Dorogon tömegesen látogatják a házak falára felfutó Ampelopsist. 1946/47 telén nagy számban jelentkeztek s április elején tűntek el. 1951. XII. 12-én 13 példány Lábatlan környékén. — *Muscicapa striata*. — Fészkel. 1937-ben különösen nagy számban jelentkezett Süttőn. Különösen a VIII/IX-i vonuláson gyakori. — *Muscicapa hypoleuca*. — Lábatlanon a VIII-i vonuláson szoktam megfigyelni, kisebb számban, mint a szürke légykapót. — *Muscicapa albicollis*. — Lábatlani kertekben 1941. IV. 10-én észleltem. — *Phylloscopus collybita*. — Az erdőkben költ. Ősszel a kertekben is gyakran hallani, aránylag későn távozik. — *Phylloscopus trochilus*. — 1937-ben Süttőn gyűjtöttem. — *Phylloscopus sibilatrix*. — Lábatlan környékén, ritkán hallottam. — *Acrocephalus arundinaceus*. — Nyergesújfalu melletti tócsáknál, Karva és Süttő melletti szigetek és zátonyok nádasaiban gyakori. — *Acrocephalus palustris*. — 1939-ben, Süttőn, a dunamenti fűzbökökben vonuláson lőttem egyet. — *Sylvia nisoria*. — Gyakori fészkelő. 1944 májusában fészekalját is gyűjtöttem. — *Sylvia borin*. — A Duna szigetein gyakori fészkelő. — *Sylvia communis*. — Fészkel. — *Sylvia atricapilla*. — Fészkelő. 1944. VI. 28-án olyan fészket kaptam, melynek külső része főleg a repülők által leszórt sztaniol-szálakkal volt befonva. Ebben a fészekben a fiókák elpusztultak, egy tojás pedig záp volt. Felvetődött bennem a kérdés: vajon nem a sztaniolnak volt-e mérgező hatása? — *Sylvia curruca*. — Fészkel. Vonulás idején különösen gyakori. — *Turdus pilaris*. — Télen tömegesen. Legkésőbbi megfigyelési dátumom 1942. III. 27. — *Turdus viscivorus*. — Átvonul. — *Turdus philomelos*. — Költ. — *Turdus torquatus*. — *Willerding József* 1928 vagy 1929 tavaszán figyelt meg egyet. — *Turdus merula*. — Fészkel. Fészket találtuk partoldalban, gyökerek közt, bodzabokorban és rózserakásban is. Télen az etetőre is jár. Különösen gyakori vonulás idején. — *Monticola saxatilis*. — A kőfejtőkben fészkel. — *Oenanthe oenanthe*. — Fészkel. — *Saxicola rubicola*. — Fészkel. — *Phoenicurus phoenicurus*. — Fészkel. Vonulás idején gyakori. — *Phoenicurus ochruros*. — Fészkel. Egy-egy hím rendszerint át is telet. — *Luscinia megarhyncha*. — Fészkel, különösen a Nyergesújfalu és Dunamócs melletti szigeteken. — *Erithacus rubecula*. — Fészkel. Vonulás idején gyakori. Télen az etetőre is jön. — *Prunella collaris*. — 1941. II. 6-án ejtettem 1 példányt a lábatlani cementgyár területén. 1941. XI. 9-én *Willerding József* újra megfigyelte a a Sárkánylyuki-bányában. *Willerding* szerint a Sárkánylyuki-bányában egyes hidegebb teleken nagy csoportokban jelenik meg. 1943. I. 1-én *Willerding* 3 példányt figyelt meg. *Vasvári* szerint a Madártani Intézetbe beküldött példány a törzsfajának bizonyult. — *Prunella modularis*. — Valószínűleg fészkel. Dorogon, 1935. III. végén figyeltem meg nagyobbarányú vonulásukat. Majd minden bokorban ugrált 1—2. 1942. IV. 1-én Lábatlanon is észleltem. 1951. IV. 2-án süttői kertünkben láttam 1 példányt. — *Troglodytes troglodytes*. — Valószínű fészkelőnk. Télen a kertekbe is betéved. *Willerding* szerint 1941. XI. 16-án feltűnő sok volt az erdőn. — *Hirundo rustica*. — Költ. Vonuláson nagy rajokban húz a Duna mentén, így 1944. X. 3-án Lábatlanon figyeltem meg nagy vonulásukat. Ebben az

évben még X. 22-én is láttam Lábatlanon egyet. — *Delichon urbica*. — Ritkább, mint a füstifecske. — *Riparia riparia*. — Süttőn, Nyergesújfalun, Bajóton, a homokos parti oldalakban ismerem telepeit. — *Apus apus*. — Hideg nyár elején, feltűnő időváltozások előtt, tavasz végén, de augusztusban is nagy csapatokban látni, pl. 1943. V. 19-én, amikor az idő hirtelen hidegre fordult, 70—100-as csapatát is megfigyeltem a Duna mellett. — *Caprimulgus europaeus*. — 1937. VIII. 24-én nagy számmal tartózkodtak Süttőn, másfél hétig. — *Merops apiaster*. — 1938. VIII. 11-én jelentek először tömegesen, Süttőn. Számuk 20-ig növekedett, majd egyenletesen fogyatkozott. Az utolsó 3 példányt ebben az évben IX. 1-én láttam. Akácfa kiálló, száraz ágain pihentek, főleg estefelé vadászgattak. Süttöi öreg vadászok szerint a gyurgyalag eddig itt még nem került szem elé. 1940. VII. hóban, Lábatlanon újra hallottam hangjukat. Júliusban és VIII. 9-én egy-egy párt láttam. VIII. 10. és 27. közt nagy csapatait észleltem. IX. elején vonultak el. 1941 tavaszán V. 4-én érkeztek. Ebben az évben 2—3 pár költött házunk közvetlen közelében 25—30 m magasságban, egy elhagyott kőbányában. VII. 23-ra megsokasodtak, VIII. 28-án hatalmas csapatot láttam, de ettől a naptól kezdve számuk egyre apadt s IX. eleje körül elvonultak. Gyurgyalag-adatok szempontjából leggazdagabb az 1942. esztendő. A hideg időjárás miatt először V. 8-án este hallottam hangjukat. Lábatlanon 1942-ben 1 pár fészkelte egyik elhagyott kőbányában, másik pár egy kb. 2 m átmérőjű homokgödörben és még 1 pár valamivel messzebb. Piszke határában 1 pár fészkelte a bécsi műút melletti homokgödörben; fészkelte Süttőn is egy pár. *Csobán Jenő* szerint Annavölgyibányán tömegesen tanyázott; előfordult *Hopp Ferenc* szerint Sárísápon is (fészkelés?); Bajót községben a falu mellett levő elhagyott homokbányában is költött, de ott kiszedték a fészket; *Hopp Ferenc* szerint Dorogon 8—10 pár költött a környék elhagyott iszapgödreiben, ahol 1936. V. hóban észlelték először. Az utóbbi helyen is kirabolták fészkeiket. *Hopp* régebben a Gete-hegység déli oldalán gyakran figyelt meg gyurgyalagokat, azután hosszú évekig elmaradtak. Lábatlanon a fiatalok 1942. VII. 23-án repültek ki. VIII. 5-én kezdődött csoportosulásuk, amikor kb. 100 példány jelentkezett, 14-re még növekedett számuk és VIII. végén távoztak. 1943. VII. 1-én kiástuk Lábatlanon az egyik fészket. A fészek nyílása a bánya homokfalának tetejétől 80 cm-re volt. A kotló madár fészket csak akkor hagyta el, amikor már negyedórása ástunk. Maga a föld elég kemény, száraz, agyagos. A vájat közepéig kicsit felfelé, azután lefelé lejtett. Hossza 110 cm. A költőüreg kiszélesedés 70 cm-re kezdődött, hossza 40 cm, magassága 12 cm. A bejárati nyílás 8 × 7 cm. A kotló madár 100 m-re egy diófára telepedett és párja is ott termelt, amire az ásást befejeztük, a madarak eltűntek. A fészekben 6 tojást találtam; még a költés elején lehetett a madár. A tojások töméslen cserebogár-szárny, hangya- és egyéb emészthetetlen rovarmaradványba ágyazódtak. 1944-ben, V. 16-án érkeztek meg Lábatlanba. 3 pár fészkelte a házunk melletti kőbányákban. Piszke környékén 2 fészek volt. VIII. 19-én kb. 100 gyurgyalag gyülekezett össze házunk felett. IX. 14-én hallottam utoljára hangjukat. 1946-ban V. hó közepe felé érkeztek meg Péliföldszentkeresztre; Dorogon V. 18-án hallottam; VII. 11-én Süttőn is láttam. *Willerding* szerint 1946-ban Lábatlanon sok volt. VII. 15-én már nagy

csapatban jártak. 1947-ben, Süttőn V. 15-én hallottam őket először, *Willerding* Lábatlanon is megfigyelte a méhészmadarakat. Süttőn VIII. hó végén csapatokban jelentkezik és még IX. 9-én is hallani szórványosan. — *Upupa epops*. — Fészkel. — *Coracias garrulus*. — Fészkel. — *Alcedo ispida*. — Marótpusztán (tszf. 375 m) az egész kicsi halastónál 1936. IX.-ben láttam 2-t. Süttőn 1937 nyarán a Duna fölött figyeltem meg egyet. 1939. XII. 10-én és XII. 30-án lőttek egyet-egyet Lábatlanon, ahol a cementgyár turbináinak hűtővizétől felmelegedett Dunában halászgattak. A rakodó kiálló vassinén üldögéltek. Egyiket kővel dobták agyon. Kettőnél többet egyszerre nemigen láttunk. 1941. XII. 30. és 1942. I. 7. közt látom. 1942 nyarán Süttő és Neszmély közti szigetek mellett láttam 2-t; 1944. VIII. 30-án Dunamócs melletti szigeten 3-at egymás mellett, egy a Dunára hajló fűzbokron. *Hopp Ferenc* 1950 nyarán a tati szigeten 4 fészket talált. Ezek közül kettőben 6—6 db 1 hetes fiatal, egyben hat tojás, egy pedig még munkában volt. — *Picus viridis*. — Fészkel. — *Dryobates maior*. — Állandó a kertekben. — *Dryobates syriacus balcanicus*. — *Dr. Pátkai Imre* észlelte először a süttöi kertekben. 1954 márciusában párzási játékokat is láttuk. Valószínű fészkelő. — *Dryobates minor*. — Télen figyeltem meg néhány ízben Lábatlanon és Süttőn is. — *Dryobates medius*. — Péliföldszentkereszten (Bajót) ejtettem egy példányt 1944 előtt. — *Dryocopus martius*. — Fészkel. *Willerding* 1943. VI. 13-án figyelte meg a lábatlani erdőben. 1937-ben és 1942-ben több ízben láttam a Kis-Gerecsében. — *Jynx torquilla*. — Mesterséges odvakban gyakran költ. — *Cuculus canorus*. — Hangját mind az erdőben, mind a dunai szigetekeken egyaránt hallani. Süttőn éjjel is hallottam. — *Bubo bubo*. — *Aprily Antal* szerint Süttőn, a Kessel-kőbányában 1928—1936 közt járt egy pár. *Willerding* Lábatlanon a Sárkánylyuki bányában 1941. XI. 11-én és 29-én hallotta hangját, 1943. III. 14-én újra észlelte és 1943. X.-ben el is ejtett egyet. — 1953 tavaszán *Végyvári Jenő* 3—4 Esztergom környéki fészkeléséről ad hírt. — *Asio otus*. — 1941-ben a süttöi erdőben lőtték. 1943-ban a Dunamócs melletti szigeten 2 fészket találtuk. V. 15-én 5 fias tojása volt; másik fészkekben VII. 14-én 4 pelyhes fióka. — *Athene noctua*. — Költ. — *Strix aluco*. — *Berek István* a péliföldszentkereszti odvas fákban észlelte fészkelését. — *Falco cherrug*. — Költ a Gerecsében. *Kulacsy János* szerint Pusztamaróton (Kis-Gerecse), 1936-ban elhagyott kőbányában fészkelte. *Willerding* is gyakran megfigyelte. *Vasvári* és *Keve* szerint Bajótnál, az Öregkő-sziklán fészkel. *Keve* költési időben találta tollát a Pisznice oldalában. Magam 1943. V. 15-én a Dunamócsi-szigeten figyeltem meg egyet. 1953 júliusában *dr. Pátkai Imre* Süttő környékén látta. — *Falco subbuteo*. — 1943. V. 13-án láttam egy hímét a karvai-szigeten. Viselkedése alapján közeli fészkelése feltételezhető. 1953 júliusában *dr. Pátkai Imre* Bikolpusztán látta a búzakeresztek között vadászatni. — *Falco tinnunculus*. — Gyakori fészkelő. Fészket találtuk kőbányák falán és magas nyárfákon. (1937. VII. eleje: 4 kifejlett fióka; Süttő, kőbánya; 1943. V. 2. 1 tojás, nyárfán, Nyergesújfalú; Duna-sziget; 1943. V. 15. 2 tojás, Dunamócs, Duna-sziget.) — *Aquila chrysaetos*. — 1953 őszén *Szekeres János*hoz került egy sérült, rendkívül erős, fiatal tojópéldány. Egy heti kezelés után (lőtt, ütéstől származó) sérüléseit kiheverte és így került a Hortobágyra idomításra. — *Aquila heliaca*. —

Szekeres János 1953 szeptemberében átvonulóban észlelte Nyergesújfalu, 1954 áprilisában egy öreg himet ugyanitt. 1954. V. 16-án Dunaszentmiklós és Gombáspuszta közelében felfedezte egy fenyőfán fészket. — *Hieraetus pennatus*. — 1954. VI. 19-én Nyergesújfalu határában ejtettek el egy világos fázisú példányt. — *Buteo rufinus*. — 1944. IX. 13-án a Gerecsében ejtett *Ficza Ferenc* egy példányt. — *Buteo buteo*. — Gyakori. 1942. II. hóban hullott őz mellett lőtték. *Vasvári* vizsgálata szerint gyomrában nyoma sem volt őzhúsnak, hanem mezei pockok és 1 erdei cickány (*Sorex araneus*) volt benne. — *Buteo lagopus*. — Gyakori téli vendég. *Aprily Antal* 1910. V. 10-én is lőtt még egy példányt. — *Circus (pygargus?)*. — 1937. VIII. hóban, Süttő határában egy him. — *Accipiter gentilis*. — Állandó. — *Accipiter nisus*. — Télen a kertekbe is betéved. — *Milvus migrans*. — A Duna felett gyakori. Valószínűleg a szigeteken költ. 1943. VII. 29-én a neszmélyi szigeten fiatal példányát ejtettem. — *Haliaetus albicilla*. — 1939. IX. elején lőttek egyet Lábatlan határában. — *Pernis apivorus*. — 1944. V. 29-én *Ficza Ferenc* a Gerecsén (Erdészház) ejtett el egyet. A tati szigeteken is esett a régebbi években egy példány. — *Pandion haliaetus*. — 1943. IX. 24-én láttam a dunamócsi sziget zátonyai körül halászni, majd a zátonyra telepedett, szürkevarjaktól és csókáktól körülvéve. — *Ciconia ciconia*. — 1939-ben 1 pár fészkel Süttőn. Különben csak átvonuláson fordult elő vidékünkön, pl. 1941. IV. 5-én 6-os csapat keringett Lábatlan felett és 1 éjszakázott Süttőn, kertünk 20 m magas fenyőfájának csúcsán, több napon át. 1951-ben Süttőn VIII. hó elején mintegy 10–15 vonult a falu felett, illetve mintegy 36 db éjszakázott a templomon és iskolán. — *Ciconia nigra*. — 1944. VIII. 24-én du. láttam egyet lábatlani lakásunk felett átrepülni. — *Ardea cinerea*. — A Duna mellett gyakori. — *Egretta garzetta*. — 1943. IX. 19-én figyeltem meg egyet a dunamócsi sziget zátonyain. — *Nycticorax nycticorax*. — A Süttő és Dunamócs körüli szigetek fán gyakrabban megfigyeltük. — *Ixobrychus minutus*. — Őszi és tavaszi átvonuláson, Nyergesújfalu és Lábatlan környékén figyeltem meg egyszerűen. — *Botaurus stellaris*. — A pusztamaróti halastónál 1936. VIII. 31-én észleltem kettőt. — *Cygnus cygnus*. — *Csobán Jenő* 1942 telén Annavölgyön ejtett el egyet. Az ottani befagyott mocsáron jégvágók léket vágtak, s arra szállt le. 1942. II. 22-én *Willerding* is látott a Sárkánylyuk felett hattyút repülni. — *Anser albifrons*. — Őszi-téli vendégünk, nagy csapatokban. — *Anser erythropus*. — 1942. X. 24-én, Lábatlan határában 33 db vetési lúd között 4 példány feltűnően kicsi libát láttam. — *Anser fabalis*. — Őszi-téli vendégünk, nagy csapatokban. — *Anas platyrhynchos*. — Költ. Pl. 1943. V. 2-án, a nyergesújfalusi szigeten, fűzfabokrok gyökerei között találtam fészket, 8 tojással. A tőkésréce egyébként ősszel nagy tömegekben látogatja a süttöi szigetek közt levő Duna-ágakat. A csapatok az ezret minden bizonnyal meghaladják. Feltűnően nagy tőkésréce-csoportosulást és vándorlást észleltem Lábatlanon — a Dunán — 1939. XII. 28. és 1940. I. 11. közt. — *Anas crecca*. — Vonuláson nagy számban. 1943. IX. 5-én a piszkei zátonyon már láttam egy párt. 1943. IX. 19-én pl. ezt jegyeztem fel naplómbe: „... csörgő récék hatalmas számban tanyáznak a szigetek közötti vizeken (Dunamócs, Neszmély). Majdnem azt lehet mondani, hogy többen vannak, mint a tókések...” — *Anas querquedula*. — Néha a csörgő

récék közt. (Nyergesújfalu, 1943. III. 28. ; Lábatlan téli példány). — *Anas acuta*. — 1942. XII. 9-én több ; 1942. XII. 28-án 40 tőkés közt egy gácsér ; 1943. IX. 24-én 2 gácsér a dunamócsi sziget felett. — *Nyroca ferina*. — 1942. XII. 1-én 2 gácsér a Dunán. — *Nyroca fuligula*. — Rendszeres téli vendég. Ősz végén érkezik s tavasz elején távozik. — *Nyroca marila*. — 1942. XI. 20-án 3 db (1 tojó begyűjtve) ; 1942. XI. 23-án 1 példány ; 1943. IV. 15-én kb. 15 db-ból álló csapatot láttam a nyergesújfalusi szigeteknél ; 1943. XI. 29-én Lábatlannál több csapat a Dunán ; 1943. XI. 30-án nagyobb csapat ; 1943. XII. 3—28. közt állandóan mutatkoznak. Az ekkor begyűjtött két példány gyomrában *Vasvári* bőségesen talált csigákat. — *Clangula hyemalis*. — 1943. XI. 8-án 3 példányt figyeltem meg Lábatlannál, a nyílt Dunán. — *Bucephala clangula*. — Gyakori téli vendégünk. Főleg tavasz felé jelentkezik. — *Oidemia fusca*. — 1941. XII. 12—17. közt tartózkodott itt 5—6 példány, melyből XII. 12-én kettőt begyűjtöttem. 1943. XII. 5-én 2 db ; 1943. XII. 11-én 1 példány. — *Mergus merganser*. — Rendszeres téli vendégünk. Tél vége felé olykor 30—40-es csapatban is látom őket, pl. 1942. XII. 28-án, Karva határában, a part mentén 200 m hosszúságban, 14 gácsért és 27 tojót számláltam, vagy 1943. I. 25-én, 100—150 méteren 23 hím és 18 tojó. 1942. III. 2-án még láttam őket, amint a gácsérok üldözték a tojókat. — *Mergus albellus*. — Szintén rendszeres, de az előbbinél jóval kisebb számban. — *Phalacrocorax carbo*. — Nyáron gyakran látni a Duna szigetei közt ; a gátakon, hajóroncsokon ülnek mozduatlanul. — *Podiceps ruficollis*. — 1940 januárjában láttam az úszó jég közt ; 1942. I. 3-án a meleg vizeknél ejtettem el egy példányt Lábatlanon ; 1942. VI. 15-én többet észleltem a Nyergesújfalu melletti tócsáknál. — *Colymbus arcticus*. — 1942. XII. 23-án egy csapatban 5 példányt figyeltem meg ; 1943. XII. 9-én ejtettem el egy példányt, melyből 30 kisebb-nagyobb halat ráztunk ki. *Vasvári* vizsgálata szerint nyelöcsövéből 37 darab hal került ki, köztük kisebb süllők. — *Columba oenas*. — Erdeinkben fészkel. — *Columba palumbus*. — A szigeteken gyakori. — *Streptopelia turtur*. — Gyakori költő madár. Pl. a Dunamócs melletti szigeteken 1943. VII. 14-én 4 fészekben 2—2 tojást találtam, 1-ben 1 tojás ; 2 fészeken 2—2 pelyhes fióka ; 1-ben csaknem repülő fióka, azonkívül 6 már üres fészket találtunk. — *Streptopelia decaocto*. — 1946. IV. 23-án észleltem először Süttőn. Ezen évben már költésüket is megállapítottam. Lábatlanon *Willerding* észlelte őket, 1946. VI. 11-én ; Dorogon már 1943-ban megfigyelték, sőt 1944 tavaszán fészkeltek is. 1948. IV. 12-én *Kacskovics István* Alsó-Vadácson az erdészlaknál — mely már az erdő szélén fekszik — figyelte meg. — *Charadrius hiaticula*. — 1943. IX. 5-én 6 példányt láttam Piszke mellett egy zátonyon, 19-én lőttem is belőlük egyet. — *Charadrius dubius*. — 1942. VI. 15-én figyeltem meg hármat a nyergesújfalusi tócsáknál ; 1943. IX. 19-én több a dunamócsi szigeten ; 1944. VIII. 30-án Süttőn, a zátonyokon 2 példányt lőttem. — *Vanellus vanellus*. — Vonuláson gyakori még nyáron is. — *Calidris alpina*. — 1943. IX. 24. és XII. 5. közt zajlott le vonulásuk. XI. 16-án például 100-as csapat mozgott a dunamócsi szigetenél. Sőt még XII. 28-án is mutatkozott egy 6-os csapat Karvánál, mikor már jeges volt a talaj és árnyékban fagyott. — *Crocethia alba*. — A süttői zátonyon 1942. X. 2-án esett két példány ; 1943. IX. 5-én Pizskénél, a kavicsos parton keresgél

egy; 1943. IX. 19-én, a dunamócsi szigeten, elszórtan. — *Tringa nebularia*. — 1941. IX. 12-én, Süttőn, dunazátonyon lőttem egyet; 1942. IX. 20-án egy másikat Piszke mellett, zátonyon; 1943. IX. 19-én 8—10-es csapatát figyeltem meg a Dunamócs melletti szigeten. — *Tringa ochropus*. — 1943. IX. 19-én hatos csapatból lőttem 1-et a dunamócsi szigeten. — *Tringa hypoleucos*. — A Duna mellett gyakori. Éjszaka is hallani hangját. — *Numenius arquatus*. — Tavaszi vonuláson gyakran egyes példányok vonulnak a Duna felett. 1943. VII. 3-án is láttam egyet a nyergesújfalui sziget felett; 1943. IX. 19-én, a dunamócsi szigeten nagyobb csapatukat figyeltem meg. — *Scolopax rusticola*. — Tavaszi vonuláson rendszeres, pl. 1943. III. 30. és IV. 12. közt Lábatlan felett és Marótpuszta mellett; 1944. IV. 6-án jó húzás Marótpusztánál; 1944. IV. 14-én ugyancsak jó húzás Bajótnál; 1949. III. 28-án Alsó-Vadácsnál; 1949. III. 29-én, a Gerecse hegység északnyugati szálerdeiben; 1949. IV. 2-án uo., 1949. IV. 5-én Alsó-Vadácsnál. Az erdeiszalonka költ is a Gerecse hegységben. *Vezér Károly* 1937-ben Neszmély melletti erdőkben találta fészket 4 tojással; *Willerding* 4 fészket talált Lábatlan környékén az erdőkben. 1944. V. 23-án 4 fejlett fiókat talált, sűrű bozótosban (galagonya, kökény, som). — *Capella gallinago*. — Nyergesújfalu határában, a tocsogóknál 1941. X. 4-én több; X. 10-én már kevesebb; 1942. VIII. 28-án ugyanitt sok. — *Lymnocyptes minimus*. — 1941. X. 10-én Nyergesújfalu határában lőttem egyet. — *Chlidonias nigra*. — 1944 nyarán a hajórobbanások helyén pillanatok alatt ott termettek s körülröpdösték a süllyedő hajót. — *Sterna hirundo*. — A Duna fölött néha megjelenik kisebb csapatokban, pl. 1942. VI. 21. Lábatlan; 1943. VII. 7. Nyergesújfalu. — *Larus canus*. — Rendszeres téli vendégünk, pl. 1942. I. 13-án lőttem egyet. 1942. X. 28-án érkezett ebben az évben; XII. 3-án is megfigyeltem Lábatlan határában. — *Larus ridibundus*. — Leggyakoribb sirályunk. Télen nagy csapatokban. 1943. III. 8-án érdekes játékát figyeltem meg. Az egyik dankasirály kiszemelt egy kerkerécét s arra repült. A kerce, amikor a sirály föléje ért, lebukott. A danka leszállt arra a helyre, ahol a réce eltűnt. Amikor a kerce arrébb felbukott, a sirály ismét rárepült s ez a játék 7—8 ízben megismétlődött. — *Otis tarda*. — 1928 márciusban *Csobán Jenő* Annavölgyi bányánál egy kimerült példányt fogott el. — *Gallinula chloropus*. — 1942. III. 9-én lőttem egyet Lábatlannál a Duna mellett. 1947-ben is megfigyelte Nyergesújfalu melletti tocsogóknál. — *Tetrastes bonasia*. — 1936 nyarán *Willerding* a Gerecsén látott két példányt. — *Perdix perdix*. — 1942. I. 13-án megfigyeltem, amint Karva felől 13-as csapat jött át a befagyott Dunán. 1942—1945 között nem mutatkoztak, 1946-ban Lábatlanon újra megjelentek. — *Coturnix coturnix*. — Hangját mindenfelé hallani, a hegyek közti földeken is. — *Phasianus colchicus*. — Régebben gyakori volt. Így 1940/41 telén a lábatlani kertünkben is megfigyeltünk 2 kakast és 4 tyúkot. Számuk egyre apadt és 1943/44 telére már nem láttuk őket. Piszke környékén, bemondás szerint szépen szaporodik, de van a dunai szigeteken is.

Contributions to the Bird-Life of the Gerecse-Mountains and the Middle-Danube (NE. Pannonia, Central-Hungary)

by Anthony Saghy

I carried out my observations in the villages of Labatlan and Sutto, situated on the bank of the Danube. Thus one part of my contributions refers to the Gerecse-Mountains. These mountains are situated on the North-East summit of the Pannonian Range and continued to the East, lean, by way of the Pilis-Mountains, on the rectangular loop of the Danube. From the Pilis-Mountains the Gerecse is only separated by the coal-basin of Dorog; southwards its immediate continuation are the Mountains of Vertes; to the North it extends directly to the banks of the Danube; to the West it borders upon the plains of the Kisalfold.

The other part of my observations refers to the banks and islands of the Danube and to the bird-species appearing on the water of the Danube.

The bird-life of the mountain is characteristically identical with that of the Central European deciduous woods, especially of oak-forests. In some places the great red marble-quarries render the settlement of rock-birds possible. The advance of the pontic-mediterranean elements are indicated by the specimens of *Monticola saxatilis*, *Falco cherrug*, *Hieraetus pennatus*, *Aquila heliaca* and *Merops apiaster*, who settle in the loess-incisions. But the fact of being populated by a real woodland-fauna, is shown by the nesting of *Dryocopus martius*, the occurrence — though scantily — of *Tetrastes bonasia* and the plausibility of the breeding of *Bubo bubo*. It must be mentioned as an extra speciality of the region, that the *Prunella collaris*, who visits Pannonia very seldom, is obviously, according to the observations, calling regularly on this small mountain.

On the Danube likewise I ascertained those bird-species, which appear equally on the Central-European waters. On the islands typical breeding-birds are *Remiz pendulinus* and *Luscinia megarhyncha*, furthermore there are *Falco cherrug* and *Milvus migrans* likely to be breeding.

The publishing of my notes is justified by the circumstance that we know very little about the bird-life of the mountains of Pannonia.

Данные к орнитофауне гор Герече и Среднего Дуная

(Северо-восточная Паннония, Центральная Венгрия)

Автор: Шаги Антал

Автор производил свои наблюдения в селах Лабатлан и Шютто, расположенных на берегу Дуная. Итак часть его данных относится к горам Герече. Эти горы находятся в северо-восточном конце Паннонской горной цепи и, продолжаясь в горах Пилиш, опираются на прямоугольный изгиб Дуная. От гор Пилиш отделяется одним угольным бассейном Дорог; на юг непосредственным продолжением являются горы Вертеш. На севере доходят до Дуная, а на востоке граничат с равниной Малой Низменности.

Другая часть наблюдений автора относится к отмелям, островам Дуная и к видам птиц, появляющимся на водах Дуная.

Орнитофауна гор сходится с орнитофауной, характерной для средневропейских лиственных лесов (главным образом для дубрав). Местами рудники красного мрамора дают прекрасную возможность для поселения петрофильных птиц. Продвижение понто-медитерранских элементов обозначается появлением *Monticola saxatilis*, *Falco cherrug* и *Merops apiaster* гнездящейся в лессовых щелинах. О том, что горы населены настоящей лесной фауной, свидетельствует гнездование *Dryocopus martius*, нахождение — хотя редкое — *Tetrastes bonasia* — и вероятный вывод *Bubo bubo*. Как особую специальность района нужно выдвин-

нать, что *Prunella collaris*, столь редко встречающаяся в Паннонии, на основании наблюдений, повидимому систематически посещает эти малые горы.

На Дунае автор наблюдал птиц, появляющихся на среднеевропейских водах. На островах характерной гнездящейся птицей является *Remiz pendulinus* и *Luscinia megarhyncha*, далее вероятно выводят тут *Falco cherrug* и *Milvus migrans*.

Обобщение записок автора обосновано тем, что об орнитофауне Паннонских гор столь мало известно.